

De gamle platter fortæller – 30.

DAGBLADETS navnkundige journalist, salige Arne Jensen, skrev i starten af 1970'erne artikelserien "De gamle platter fortæller" om kongeskiverne fra Roskilde og Omegns Fugleskydningssselskab. Det blev til i alt 75 artikler, der blev bragt i DAGBLADET i 1972/73. Enkelte af artiklerne blev gengivet op til fugleskydningssselskabets 200 års jubilæum i 1987.

Som en markering af fugleskydningssselskabets 225 års jubilæum, den 28. august 2012, bliver Arne Jensens artikler nu genudgivet. I nogle tilfælde er historien eller ny viden løbet fra artiklerne, men i respekt for Arne Jensen, bliver alle artiklerne bragt, som de i sin tid blev skrevet af den lune journalist. Bortset fra justeringer af diverse trykfejl, er der ikke rettet et komma i Arne Jensens artikler. For at artiklerne til stadighed kan have et opdateret og korrekt indhold i forhold til nutidens læsere, vil der dog i de fleste tilfælde være tilføjet et supplerende efterskrift til de gamle artikler.

Skulle disse tilføjelser eller korrektioner være mangelfulde eller utilstrækkelige, vil det være meget interessant hvis DAGBLADETS læsere kan supplere.

Foruden de gamle artikler, har redaktøren på fugleskydningssselskabets hjemmeside, Henrik Brandt, i samarbejde med redaktionsleder på DAGBLADET Lars Ahn Pedersen forøget serien med yderligere 25 artikler. De 100 artikler vil blive bragt i DAGBLADET i de 100 lørdagsaviser der ligger op til jubilæumsdagen.

Fugleskydningssselskabet officielle betegnelse for de gamle klenodier er "skiver", men i fortsat respekt for Arne Jensens ordvalg, vil vi her bibeholde den oprindelige overskrift.

Interesserede læsere kan læse meget mere om det gamle selskab på www.roskildefugleskydning.dk.

Herskede over stab helt ned til hundedrenge

En bitter alderdom for storkøbmanden Anders Borch

Jacob Borch, som vi omtalte i sidste uges artikel om Roskilde og Omegns Fugleskydningsforenings platter, efterlod to sønner, Søren og Anders.

Anders Borch blev fuglekonge i 1845, og hans platte er af familien skænket til Roskilde Museum. Den forestiller lykkens genius med Roskilde byvåben og handlens romerske gud Merkur med vingesko og vingehat. I baggrunden et fjordlandskab med to vikingesnekker.

Kunstneren er ukendt, men sagkyndige mener, at det kan være Vilhelm Marstrand, der fire år tidligere havde malet broderen Søren Borchs fugleskydningssskive, som vi skal omtale næste lørdag.

Anders Borch arvede familieejendommen, Algade 12. Hans hustru, Ane Kirstine, var datter af en anden kendt Roskilde købmand, Jacob Brønne. Anders Borch fortsatte sin fars værk og ombyggede og udvidede virksomheden. Han førte den frem til dens højdepunkt i 1850'erne og 60'erne. Men det blev også hans skæbne at se tiden dreje mod andre forhold og vilkår for købmandsstanden.

Roskilde-historikeren Fanny Fang noterer, at han det meste af sin tid havde været enerådende og hersket over sit og sine. Han hædredes med etatsrådstitlen og blev kgl. agent. I 1860 afhændede han sin købmandsforretning til sin mangeårige medarbejder, købmand J.L. Schade, men beholdt i endnu 13 år forretningen med vin, korn og foderstoffer. Så indskrænkede han sig til vinforretningen, som han beholdt til sin død i 1881.

Da købmandsgården var på sit højeste, rådede Anders Borch over omkring 150 tønner land jord. Dens areal gik over Læderstræde og helt ned til Grønnegade i syd. Mod øst nåede den over til Gråbrødre kirkegård. Mellem kirkegården og Hersegade var der et delvis bebygget vænge, hvor firmaets tømmerplads lå. Købmandsgårdens marker strakte sig langt mod syd over det nuværende jernbaneterræn ud på den anden side af Knudsvej.

For en mand, der i stort og småt havde hersket over en stab af undergivne fra gartner og herskabskusk helt ned til den stiltfærdige, ydmyge hundedreng, der kun måtte opholde sig i forstuen og mest var til for skødehundens skyld, måtte det han oplevede i sin alderdom blive bittert skriver Fanny Fang. Hans hustru døde i 1878, og selv sad han i de sidste år astmatisk i en stol ved sit vindue ud til Algade. Herfra så han på, hvem der kørte ind på hotel Prindsen. Kendte han dem ikke, sendte han en dreng over til stalddrengen for at spørge, hvem det var. ”Jeg si’r jeg si’r” – det var Anders Borchs udtryk – ”at bønderne kører ind i Prindsen. Det havde de ikke råd til før!

Den 19. januar 1881 endte en af Roskildes sidste store købmænd sine dage. Han nedlagdes i familiegravstedet på Graabrødre Kirkegård. På mindestenen over ham og hans hustru står under hans navn:

Den trofaste kjærlige
Ægtefælle,
Højagtede Borger,
manges Velgjører,
velsignet af taknemmelige
Slægtninge.

Under hans hustrus navn står:

Taknemmelighed
og Gjensyns Haab

*

Anders Borchs gods og guld gik over på andres hænder, da ægteparret havde været barnløst. Men i mange år vedblev der at være købmandsforretning i Algade 12. I en årrække var indehaveren, den i sin tid meget kendte etatsråd Emil Matthissen, der ved sin død blev afløst af sønnen, den nu 80-årige købmand Axel Matthissen, hvis glimrende hukommelse og enorme lokalkendskab i allerhøjeste grad udnyttedes i denne artikelserie. Først da Axel Matthissen for nogle år siden afhændede sin forretning til materialforretningen Matafa, der i fjor flyttede til Algade 39, da den store ejendom Algade 12 blev nedrevet for at give plads for forsikringsselskabet Codans kommende store kontorbyggeri.

Et stateligt minde om Anders Borch er ejendommen Hersegade 9, som stod færdig i 1861. Men han kom aldrig selv til at bo der. Distriktslæge Ryge boede der til 1867, og derefter var den i en lang årrække embedsbolig for domkirkens andenpræst. På frontispicen står bogstaverne A og B, og mange mener, at det skal betyde andenpræstens bolig, men de står rettelig for Anders Borch. Siden 1956 har den været ejet af Roskilde Haandværkerforening, der har indrettede restaurant og selskabslokaler. Det er i øvrigt den eneste restaurant i Danmark, der har direkte adgang til en kirkegård, idet der til brug for præsten i sin tid blev indrettet en låge ind til Graabrødre kirkegård for at spare ham en omvej, når han skulle til kapellet. Desuden er restauratøren Richard Mortensen, den eneste, der kan prale af, at han har gået til præst i sit eget værtshus.

- aj.

*

Efterskrift:

I dag hænger skiverne for de nulevende fuglekonger i Restaurant Håndværkeren, mens de afdøde fuglekongers skiver er deponeret på Roskilde Museum. Anders Borchs skive indgår i museets særlige afsnit for skiverne og historien omkring Roskilde Fugleskydningsselskab. Skiven hører i øvrigt blandt de fire, der ejes af Roskilde Museum.

*

Artiklen er i øvrigt et godt eksempel på hvad der sker, når en lokalhistoriker blander facts og egne teorier og følelser sammen, og eftertiden lidt for ukritisk ophøjer dette til at være en del af lokalhistorien.

At Fanny Fang havde en omfattende viden om den lokale historie er en kendsgerning, men det ses altså også, at Fanny Fang gør sig sine egne tanker, og gætter og digter lidt ud fra egne følelser. Det har andre lokalhistorikere gjort før hende, men hvis der ikke tilstrækkeligt tydeligt markeres hvad der er historiske kendsgerninger og hvad der er gætterier, kan det gå galt.

Arne Jensen læser med et hurtigt øje Fanny Fangs gætterier, og med journalistisk sans for ”en god overskrift” bliver det nu slået fast at ”Anders Borch havde en bitter alderdom”.

Fanny Fang kunne med et lidt anderledes livssyn have skrevet at ”Anders Borch nåede en for sin tid den høje alder af 79, og i sine sidste år sad han og hyggede sig med fra sit vindue at holde øje med trafikken til og fra hotel Prindsen. Helbredet kunne være bedre, men han kunne med tilfredshed se tilbage på et langt og virksomt liv, hvor han i tide havde fået afviklet de fleste af sine forretninger, og kun bevarede vinforretningen for stadig at have lidt at beskæftige sig med”.

Hvilken overskrift havde Arne Jensen så valgt?

Moralen må være, at alle der skriver om lokalhistorien skal være påpasselige med at holde fast i kendsgerningerne, og at eftertiden altid må forholde sig særdeles kritisk til lokalhistorikernes skrivelser.

- hb.

Artiklen blev bragt i Dagbladet den 23. oktober 1972 og den 9. april 2011